

I.5. SAŽETAK SREDNJOROČNE RAZVOJNE STRATEGIJE BiH (PRSP)

PREGLED SIROMAŠTVA

Da bi se borba protiv siromaštva mogla uspješno planirati i voditi, neophodno je bilo utvrditi broj siromašnih, teritorijalnu rasprostranjenost siromaštva i najugroženije kategorije. U mjerenju siromaštva korištena je anketa o Ispitivanju životnog standarda (LSMS). Utvrđeno je da je generalna linija siromaštva, odnosno ukupni godišnji iznos potrošnje ispod koga se pojedinac smatra siromašnim, na nivou od 2.198 KM. Primjenom ove linije utvrđeno je da se oko 19,5% stanovništva BiH nalazi ispod linije siromaštva (16% u FBiH i čak 25% u RS). Pored ovoga, oko 30 odsto stanovništva nalazi se blizu linije siromaštva. Treba napomenuti da je, zbog svoje zasnovanosti na anketi, a ne popisu, neophodno smatrati ove podatke kao približne, s granicom tolerancije od $\pm 3,6\%$.

Drugi važan zaključak u analizi siromaštva je da je ono široko rasprostranjeno među stanovništvom i da su siromašni heterogena grupacija. Ispod linije siromaštva ipak su najčešće djeca, osobe sa niskim nivoom obrazovanja, stare i iznemogle osobe, klasični socijalni slučajevi i ruralno stanovništvo. Riziku zapadanja u siromaštvo najviše su izložena djeca, posebno do pet godina starosti, raseljene osobe i povratnici, nezaposleni i osobe s niskim nivoom obrazovanja.

Studije rađene za potrebe PRSP ukazale su na tijesnu vezu između (ne)poštovanja ljudskih prava i siromaštva, stepena obrazovanja i siromaštva, ravnopravnosti spolova i siromaštva, na veću ugroženost stanovnika ruralnih područja, te na razlike u siromaštvu između pripadnika različitih naroda u BiH.

SREDNJOROČNI MAKROEKONOMSKI OKVIR

Osnovni ciljevi makroekonomskog okvira Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP) jesu dostizanje 70 odsto od predratnog GDP i postizanje djelomične kreditne sposobnosti zemlje na međunarodnom tržištu kapitala do kraja 2007. godine. U kontekstu toga definiran je tzv. Reformski scenario koji podrazumijeva da će GDP u naredne četiri godine rasti po realnoj stopi između 5 i 5,5 odsto. Pored ovoga, bitne pretpostavke za realizaciju Reformskog scenarija su:

- zadržati inflaciju između između 1 i 2 odsto. Orijentacija ka očuvanju valutnog odbora i u narednom periodu predstavljat će osnovnu polugu za ostvarenje ove pretpostavke;
- smanjiti ukupne javne rashode sa nivoa od 46 odsto u odnosu na GDP na 43 odsto do 2007.g;
- smanjiti javni dug na nivo od 49 odsto;
- svesti deficit tekućeg računa na održiv nivo od 11 odsto u odnosu na GDP do 2007.godine. Realizacija ove pretpostavke u velikoj mjeri će ovisiti o rastu izvoza po projektovanim stopama od 13 do 15 odsto;
- osigurati veći priliv stranih investicija i to u visini od oko \$2 milijarde do kraja 2007.g;
- do 2007. g. povećati nivo privatne štednje za oko sedam puta;
- osigurati novi ciklus donatorske pomoći u visini od \$1,5 milijarde.

FISKALNA REFORMA

Cilj fiskalne reforme iz Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP) jeste smanjenje javnih rashoda i dostizanje većeg stepena održivosti kroz fiskalnu konsolidaciju. U uvjetima opadajuće donatorske pomoći bit će neophodno osigurati veće učešće javnih prihoda u finansiranju javnih rashoda. Fiskalna reforma također je vezana za Reformski scenario makroekonomskog razvoja i u kontekstu njene realizacije bit će provedene slijedeće mjere:

- uspostaviti će se efikasniji mehanizam za prikupljanje javnih prihoda u čijoj osnovi leži jačanje Uprave za indirektno oporezivanje BiH, uvođenje PDV i uspostava jedinstvene carinske administracije na nivou BiH;
- osigurat će se adekvatna alokacija javnih prihoda između različitih nivoa vlasti u BiH. Jačanje državnog nivoa pratit će i jačanje državnog budžeta. U kontekstu realizacije aktivnosti na smanjenju siromaštva bit će neophodno ojačati fiskalne prihode lokalnih zajednica. Uzimajući u obzir složenost državne strukture u BiH bit će neophodno osigurati adekvatnu raspodjelu PDV između različitih nivoa vlasti u zemlji;
- sektorska potrošnja će se svesti na održiv nivo. Tu se prije svega misli na potrošnju na obrazovanje, zdravstvo, socijalne transfere, odbranu i policiju;
- uspostaviti će se institucionalni okvir za izradu konsolidovanog fiskalnog računa na nivou BiH;

- ojačat će se transparentnost u prikupljanju i trošenju javnih prihoda;
- uvest će se trezorsko poslovanje na svim nivoima vlasti i u svim vanbudžetskim institucijama vlada;
- smanjit će se javni dug sa nivoa od 67 odsto od GDP na 50 odsto do kraja 2007. g;
- strategija vanjskog zaduživanja će se temeljiti na nastavku posuđivanju isključivo po povoljnim uvjetima, a posuđivanje po komercijalnim uvjetima bit će moguće tek krajem 2006. ili u 2007. godini.

RAST PRIVATNOG SEKTORA: STRUKTURALNE REFORME

Poslovna klima i privlačenje stranih investicija

Srednjoročna razvojna strategija BiH (PRSP) posvetila je veliku pažnju unapređenju okruženja za poslovanje, domaća i strana ulaganja i razvoj poduzetništva. Da bi se dovršio proces stvaranja jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, koje je još uvijek podijeljeno razlikama u propisima, biće neophodno harmonizirati propise koji reguliraju slobodu kretanja roba, usluga, kapitala i ljudi sa odgovarajućim zakonima i propisima u EU, kao i uspostaviti zakonski i institucionalni okvir koji će garantirati slobodnu konkurenciju i zaštitu potrošača, te omogućiti međusobno priznavanje tehničkih standarda za robe iz oba entiteta.

Uspostava jedinstvenog sistema javnih nabavki, uvođenje PDV i unapređenje koordinacije upravljanja u javnoj infrastrukturi dodatno će unaprijediti poslovnu klimu. Provedbom već harmoniziranog radnog zakonodavstva u entitetima mora se osigurati eliminacija svih oblika diskriminacije u zapošljavanju, što će doprinijeti većoj mobilnosti radne snage. U ubrzanju privrednog razvoja značajnu ulogu će imati nastavak primjene modela regionalnog ekonomskog razvoja, za koji je potrebno definirati strategiju i donijeti odgovarajuće zakone i propise. U kontekstu ovoga važno je dalje jačati mrežu regionalnih razvojnih agencija.

Nastaviće se aktivnosti na eliminiranju administrativnih prepreka za domaća i strana ulaganja i na smanjenju troškova za osnivanje poduzeća. Reforma sudskog sistema omogućiće brže rješavanje privrednih sporova, a bit će neophodno, između ostalog, izmjeniti zakone o obligacijama kako bi se efikasnije zaštitili povjerioci. Eliminacijom nelojalne konkurencije i efikasnijom zaštitom intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva dodatno će se olakšati položaj poduzeća u zvaničnom sektoru. Inspeksijske službe u BiH će se reorganizirati i racionalizirati, a realizacijom već usvojenog Akcionog plana implementirat će se reforme za efikasniju borbu protiv korupcije.

Bit će neophodno modernizirati sistem upravljanja i korištenja zemljišta i nekretnina, što će zahtijevati i jačanje sistema urbanog planiranja i reformu sistema vođenja zemljišnih knjiga i katastra.

Nova struktura ekonomije traži jačanje sistema korporativnog upravljanja, prije svega zaštite malih investitora i jačanja transparentnosti. Već postojeći dijalog sa privatnim sektorom treba i dalje jačati.

Jačanje konkurentnosti bosanskohercegovačkih poduzeća mora biti glavni i durogočni cilj reformi, a ključne oblasti za hitno djelovanje su snižavanje poreza, smanjene nezvaničnog sektora i cijena radne snage, kao i cijena usluga javnih poduzeća. Nastavak liberalizacije tržišta rada, režima tekućih isplata i kretanja kapitala također će doprinijeti većoj konkurentnosti ekonomije BiH. Dalje jačanje kapaciteta Agencije za promociju stranih ulaganja (FIPA), donošenje strategije stranih ulaganja u BiH, kao i stvaranje Državne komisije za koncesije i odgovarajućih komisija na nižim nivoima, treba da omogući privlačenje više stranih ulagača u našu zemlju. U ovom smislu posebno je važno nastaviti i ubrzati proces privatizacije.

Javno mišljenje je ključno za uspjeh svih ovih reformi. Svakako da je održanje političke stabilnosti i izbjegavanje socijalnih nemira ključno za uspješno provođenje reformi, zbog čega je neophodno stalno informirati javnost i voditi otvoren dijalog o procesu reformi. Posebno je važno provesti kampanju kojom bi se unaprijedilo razumijevanje javnosti o ulozi i značaju stranih ulaganja. Također je veoma važno raditi na unapređenju međunarodnog imidža BiH.

Važnost malih i srednjih poduzeća za razvoj BiH prepoznata je još u dokumentu Generalni okvir ekonomske strategije razvoja (iz 1999. godine). Za lakši i brži razvoj ove kategorije poslovnih subjekata, koji zbog svoje fleksibilnosti na najbolji način mogu iskoristiti ograničene investicijske mogućnosti u BiH, potrebno je usvojiti strategiju njihovog razvoja i uspostaviti zakonski i institucionalni okvir za podršku razvoju poduzetništva. Posebno je značajno poticati što širu

afirmaciju znanja o poduzetništvu, kako kroz uključenje tema u poduzetništvu u nastavne programe škola i fakulteta, tako i jačanjem specifičnog obrazovanja za poduzetnike i menadžere. Vlade u BiH su prepoznale da je uspostava Fonda za garancije za mala i srednja poduzeća bitan konkretan korak koji bi ovoj kategoriji poduzeća olakšao pristup kreditima iz bankarskog sektora.

Privatizacija

Proces privatizacije, posebno privatizacije „strateških poduzeća“, koji se posljednjih godina odvijao usporeno, bit će ubrzan. Ovo će se postići jačanjem institucionalnog okvira odnosno uloge entitetskih agencija za privatizaciju, koje će preuzeti veću ulogu i pripremanju poduzeća za privatizaciju. Drugi problemi u ovom procesu rješavaće se usvajanjem strategije za rješavanje velikog i rastućeg korporativnog duga i reorganizacijom sistema zaštite od nezaposlenosti da se osigura zbrinjavanje radnika koji bi zbog ubrzanja privatizacije mogli izgubiti radna mjesta. Posebne strategije pripremiće se za reguliranje i privatizaciju u sektorima energetike, telekomunikacija, željeznica, vodoprivrede, komunalnog sektora, kao i u šumarstvu i medijima. Za uspjeh privatizacije ključno će biti jačanje transparentnosti rada i sistema odgovornosti upravnih odbora i menadžmenta u upravljanju državnim poduzećima. Posebno će važno biti uspostaviti adekvatan zakonski i institucionalni oblik za vođenje postupaka stečaja.

Finansijski sektor

Neophodno je jačati stabilnost bankarskog sektora, kroz unapređenje kapaciteta za upravljanje rizikom, *unapređenja adekvatnosti kapitala* i omogućavanju Centralnoj banci BiH da igra ograničenu ulogu banke posljednjeg utočišta u skladu sa pravilima valutnog odbora. Nastavit će se sa jačanjem postojećeg okvira za superviziju banaka. U toku 2005. uspostaviti će se Agencija za superviziju banaka BiH koja bi djelovala u okviru Centralne banke BiH. Poticat će se dalje okrupnjavanje banaka: sve banke će morat zadovoljiti kriterije koje je propisala Agencija BiH za osiguranje depozita ili će im biti povučene dozvole za rad. Poduzet će se mjere za unapređenje ročne strukture depozita i poticanje rasta dugoročne štednje. U sferi kreditiranja radit će se na daljem smanjenju rizika u poslovanju banaka, što treba da vodi daljem snižavanju kamatnih stopa i većim stopama kreditiranja privrede u odnosu na domaćinstva. Još uvijek postoji potreba za harmonizacijom bankarskih propisa, kako između dva entiteta, tako i sa propisima EU. Za poslove lizinga, koji nudi dodatne mogućnosti poticanja privrede, uspostaviti će se zakonski i regulatorni okvir.

U sektoru osiguranja takođe je bitno harmonizirati međuentitetske propise i provesti aktivnosti kojima bi se domaći sektor osiguranja stavio u ravnopravan položaj prema stranim osiguravajućim kućama. Potrebno je unaprijediti nadzorni okvir u sferi osiguranja, te poticati dalji razvoj sektora, posebno u pružanju novih usluga.

Za brži razvoj tržišta kapitala u BiH posebno je važno jačanje korporativnog upravljanja i transparentnosti. Ovim će se povećati atraktivnost ovih tržišta, a time i njihova likvidnost. Uvođenje novih instrumenata, kao što su, npr., kratkoročni vrijednosni papiri Centralne banke BiH, također pomoći će daljem razvoju tržišta kapitala. Bit će potrebno razmotriti mogućnost objedinjavanja regulatornog okvira na nivou države kako bi se stimuliralo objedinjavanje tržišta u cilju povećanja njihove likvidnosti.

Mikrofinansijski sektor se pokazao veoma uspješnim u pružanju finansijskih usluga malim preduzećima. Njegov dalji razvoj će se stimulirati putem manjih garantnih fondova, posebno za oblast poljoprivrede. Potrebno je pojačati nadzor nad mikrokreditnim sektorom i harmonizirati ove propise između entiteta.

Tržište rada

Neophodno je eliminirati sve oblike diskriminacije i poticati pokretljivost radne snage u cijeloj zemlji. Sistem plata i kolektivnih ugovora treba reformirati radi ublažavanja rigidnosti sadašnjeg sistema minimalnih plata što će voditi smanjenju sive ekonomije. Potrebno je jačati institucionalni okvir i kontrolu nad radom zavoda za zapošljavanje, posebno u oblasti finansiranja programa za zapošljavanje, koji su do sada bili izrazito netransparentni. Revizijom korištenja povlastica po osnovu nezaposlenosti, kao što je pravo na zdravstveno osiguranje, takođe će se uticati na smanjenje sive ekonomije. U cilju efikasnije zaštite od nezaposlenosti i osiguranja socijalne sigurnosti za one koji bi usljed ubrzanja reformi bez svoje krivice ostali bez posla, bit će potrebno produžiti period za korištenje povlastice po osnovu nezaposlenosti. Dugoročno je posebno važno

reformirati obrazovni sistem tako da odgovori potrebama tržišta rada. Posebno je važno stimulirati razvoj vanškolskog obrazovanja kao jedne od formi za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju.

Borba protiv korupcije

Uspostava odgovarajućih organa u okviru državnog i entitetskih ministarstava pravde omogućit će bolju koordinaciju aktivnosti u borbi protiv korupcije. Dalja reforma pravosuđa i jačanje efikasnosti organa za otkrivanje i suzbijanje korupcije su ključni za uspjeh u ovoj sferi, a odgovarajuća pažnja borbi protiv korupcije posvetit će se i u reformi javne uprave. Jačanje sistema upravljanja i kontrole javnih finansija, a posebno reforma sistema indirektnog oporezivanja, koja vodi uvođenju PDV-a, dodatno će smanjiti prostor za korupciju i zloupotrebe. Unapređenje transparentnosti u procesu privatizacije, kao i u finansiranju obrazovanja i zdravstvenog sistema, uspostava jedinstvene carinske administracije na nivou BiH, također će utjecati na smanjenje korupcije u ovim oblastima. Borba protiv pranja novca i borba protiv trgovine ljudima su specifični problemi s kojima se BiH suočava u posljednje vrijeme i njima je posvećena posebna pažnja, od modifikacije zakonskog okvira i usvajanja odgovarajućih akcionih planova, do unapređenja koordinacije među institucijama koje se bave ovim pitanjima.

Vanjska trgovina i podrška izvozu

I u narednom periodu nastavit će se sa liberalizacijom vanjske trgovine, posebno u svjetlu ostvarivanja punopravnog članstva u WTO i približavanju EU integracijama. Bit će potrebno uspostaviti jaču koordinaciju u implementaciji državnih zakona o vanjskoj trgovini, jačati institucionalni okvir koji je neophodan radi korištenja trgovinskih povlastica koje su BiH odobrile EU i brojne razvijene zemlje. Bit će važno pojednostaviti carinske procedure, uspostaviti institucionalni okvir za zaštitu domaćih potrošača i jačati statistiku vanjske trgovine. Treba preispitati postojeći režim carinskih tarifa, posebno za strateške industrijske grane, osigurati recipročnu primjenu pravila u vanjskotrgovinskoj praksi i sklopiti sporazume o priznavanju dijagonalne kumulacije. Za smanjenje trgovinskog deficita neophodno je iznaći načine da se u većem obimu zaštiti i stimulira razvoj domaće poljoprivredne proizvodnje.

Povećanje stope izvoza predstavlja ključni izazov u implementaciji PRSP. Naprijed navedene mjere će direktno ili indirektno, stimulirati povećanje izvoza. Međutim, neophodno je usvojiti sveobuhvatnu strategiju za povećanje izvoza koja će definirati proizvodnje u kojima BiH ima konkurentne prednosti, najpogodnija tržišta za robu i usluge iz BiH i institucionalni okvir za promociju izvoza, te unaprijediti postojeći zakonodavni i institucionalni okvir za izvoz. Sadašnji nizak nivo proizvodnje mora se povećati, a konkurentnost BiH poduzeća pojačati. I u kontekstu povećanja izvoza potrebno je ubrzati privatizaciju te osigurati veći priliv stranih investicija. Posebno je važno stvoriti sistem za podršku izvoznim poduzećima, koji će se bazirati na transformaciji postojeće Agencije za garantiranje investicija BiH u Izvozno-kreditnu agenciju BiH. Oživljavanjem željeznice, kao i uključenjem drumskih prevoznika u međunarodne asocijacije, treba stvoriti uvjete za snižavanje troškova transporta.

Reforma javne uprave

Za provedbu reforme sistema javne uprave, neophodno je prije svega provesti funkcionalnu analizu uprave na svim nivoima vlasti. Strategija reforme javne uprave i prateći akcioni plan usvojit će se do kraja 2004. godine. Neophodno je ojačati administrativne kapacitete BiH za zahtjeve koji će se postaviti u procesu EU integracija, a tekuće aktivnosti na implementaciji zakona o državnoj službi, te na reformi sektora obrane i unutarnjih poslova treba nastaviti.

Statistika

Od posebne važnosti za cjelokupni reformski proces je jačanje statističkog sistema u BiH. Statistički sistem u BiH mora funkcionirati jedinstveno, da bi se svim institucijama omogućio pravovremeni pristup pouzdanim podacima neophodnim za planiranje aktivnosti. Ovaj proces će se zasnivati na već usvojenom zakonu.

SEKTORSKI PRIORITETI

Jačanje i dopuna zakonskog okvira i institucionalnih struktura neophodni su u svim oblastima koje pokriva Srednjoročna razvojna strategija BiH, a za svaki sektor utvrđeni su specifični prioriteti, kako slijedi.

PRSP posebnu pažnju posvećuje uspostavi adekvatnog **sistema socijalne zaštite**. Da bi se smanjila izloženost populacije penzionera riziku siromaštva, stabilnost isplate penzija osiguraće se redovnijim prikupljanjem doprinosa i proširenjem obuhvata obveznika. Potrebno je urediti odnose između entitetskih penzionih fondova i pripremiti opsežniju reformu sistema penzionog osiguranja. U oblasti zaštite RVI, veterana i članova porodica poginulih, treba izvršiti racionalizaciju korisnika i beneficija, uspostaviti mehanizme za pomoć pri zapošljavanju pripadnika ovih kategorija, te unaprijediti administrativne kapacitete nadležnih ministarstava. Sistem socijalne zaštite će se prilagoditi mogućnostima društva i urediće se na modernim principima, uz uvođenje tržišnih elemenata i alternativnih modela, i sa naglaskom na jednakost svih korisnika u dostupnosti prava, uspostaviće se zakonski okvir i planirati sredstva za realizaciju minimalnih prava na entitetskom nivou, prije svega u oblasti dječije zaštite i zaštite civilnih žrtava rata. Mada se raspoloživa sredstva za podršku održivom povratku smanjuju, veća efikasnost u ovoj oblasti postići će se uvezivanjem rada svih administracija zaduženih za provedbu Aneksa 7 od općinskog do državnog nivoa. U naredne tri godine planirana je obnova još oko 50.000 stambenih objekata. U svim ovim sektorima neophodno je jačati administrativne kapacitete, posebno za prikupljanje, obradu i razmjenu podataka.

U sektoru **obrazovanja** reformiranjem metoda upravljanja i finansiranja ostvariće se uštede i osigurati sredstva za održivo finansiranje obrazovanja. Proširiće se obuhvat učenika/studenata na svim nivoima i eliminiće se svi vidovi diskriminacije. Biće uvedeni fleksibilniji nastavni programi uz široku primjenu informatičkih tehnologija, i primijeniće se standardi i metodi prilagođeni evropskim, u skladu sa obavezama iz Bolonjske deklaracije i Lisabonske konvencije. Sistem obuke nastavnika će se unaprijediti i učiniti konstantnim. Sistem visokog obrazovanja urediće se okvirnim zakonom na državnom nivou, a biće uspostavljeni i mehanizmi za podršku naučnim istraživanjima. Uz modernizaciju stručnog obrazovanja razviće se i sistem vanškolske obuke.

Prioriteti u **zdravstvu** su ostvarenje univerzalnog obuhvata stanovništva zdravstvenim osiguranjem, bez diskriminacije, uz definiranje osnovnog paketa zdravstvenih prava i jačanje sistema solidarnosti. Racionalizacija sistema zdravstvenih institucija, koja će obuhvatiti formaliziranje "mreže zdravstvenih institucija", smanjiće potrošnju iz fondova zdravstvenog osiguranja i odvijaće se paralelno sa nastavkom reformi primarne zdravstvene zaštite, kroz uvođenje sistema porodične medicine. Implementiraće se mehanizmi ugovaranja između fondova zdravstvenog osiguranja i zdravstvenih ustanova i novi, stimulativni modeli plaćanja zaposlenih u zdravstvu. Ojačaće se uloga i kapacitet sistema javnog zdravstva, te uspostaviti mehanizam za regulaciju lijekova na nivou BiH. Jačanje transparentnosti sistema nabavki i sistema planiranja i kontrole kapitalnih investicija, te usvajanje odgovarajućih rješenja za sistem dopunske liječničke prakse doprinijće suzbijanju korupcije u zdravstvu.

Razvoj institucionalnih kapaciteta, prije svega dovođenje Ureda za veterinarstvo u punu funkcionalnost i osnivanje Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, i bolja koordinacija između postojećih kantonalnih i entitetskih tijela, predstavljaju glavne zadatke u sektoru **poljoprivrede**. Sistem poticaja biće utvrđen tako da promovira orijentaciju na ograničeni broj proizvodnji u kojima BiH ima konkurentsku prednost u nivou od minimalno 3% ukupnih vladinih budžeta. Uspostaviće se zakonski i institucionalni okvir za razvoj ekološke proizvodnje hrane. Razviće se instrumenti za podršku izvozu poljoprivrednih proizvoda i primijeniti mjere carinske zaštite koje su u skladu sa pravilima WTO. Unaprijediće se okruženje i podržati razvoj zadruga i NVO poljoprivrednih proizvođača.

Za unapređenje efikasnosti u korištenju šumskih resursa, koji predstavljaju jedan od najvećih razvojnih potencijala BiH, potrebno je unaprijediti sistem upravljanja u **šumarstvu**. Glavni zadaci su uspostavljanje ažuriranih baza podataka i nacionalna inventura šuma, kojom će se utvrditi stvarno stanje i stvoriti osnove, za novu organizacionu strukturu menadžmenta u šumarstvu. Neophodno je uspostaviti mehanizme za zaštitu šuma od prirodnih i drugih katastrofa, kao i za saniranje stanja šuma koje je rezultat dugogodišnjeg zanemarivanja (čišćenje mina, rekonstrukcija degradiranih šuma i goleti, obnova i održivo upravljanje lovničkim fondom). Izdvajanjem zaštićenih šumskih područja (kao nacionalnih parkova, parkova prirode i prašumskih rezervata) osiguraće se očuvanje barem dijela najvrednijeg prirodnog naslijeđa. U sferi eksploatacije važno je dovršiti privatizaciju i reorganizaciju u šumarstvu (posebno u FBiH) i osigurati poštovanje zakona koji reguliraju održivost proizvodnje drveta, kao i odgovarajućih međunarodnih standarda. Podržaće se i promovirati korištenje drugih šumskih proizvoda (gljive, ljekovito i aromatično bilje) i proizvodnji (pčelarstvo).

Upravljanje **vodama** biće organizirano na nivou riječnih bazena. Uspostaviće se regulatorni mehanizam koji će pratiti rad općinskih vijeća u utvrđivanju tarifa i osigurati praćenje kvalitete

vode i zaštitu okoliša. Ojačaće se autonomija i upravljačke sposobnosti vodovodnih poduzeća, i povećati će se stepen povrata troškova komunalnih usluga tako da njihove cijene odražavaju stvarne troškove, sa tendencijom njihove pripreme za privatizaciju. Povećaće se ulaganja u proširenje sistema za vodosnabdijevanje i kanalizaciju, kao i u regulaciju vodenih tokova i zaštitu od štetnih djelovanja voda. Posebna pažnja biće posvećena efikasnijem korištenju voda za navodnjavanje i proizvodnju energije, eksploataciji mineralnih i termalnih voda u BiH, te obnovi plovidbe na Savi.

U oblasti **okoliša**, Srednjoročna razvojna strategija BiH se oslanja na prioritete NEAP-a (National Environmental Action Plan), koji naglašava neophodnost jačanja zakonskog i institucionalnog okruženja i intersektorskog pristupa problemima zaštite okoliša. Predviđene su mjere smanjenja zagađenja zraka i vode, unapređenje sistema upravljanja i zaštite tla, izgradnja regionalnih deponija čvrstog otpada i saniranje postojećih divljih odlagališta otpada. Biće neophodno uspostaviti sistem integralnog upravljanja prostorom, a posebno za ruralna područja, u skladu sa standardima EU i preuzetim međunarodnim obavezama. U narednom srednjoročnom periodu unaprijediće se sistem za očuvanje biološke i geološke raznolikosti, kulturnog i prirodnog naslijeđa.

Uz usvajanje Energetske strategije BiH, transformacija pravnog sistema i uspostava modernih institucija osnovni su zadatak u sektoru **energije**. Bit će izvršeno razdvajanje tri vertikalno integrirane elektroenergetske kompanije u BiH na: prijenos, proizvodnju i distribuiranje, pri čemu će sustav prijenosa ostati u nadležnosti BiH, dok će proizvodnja i distribuiranje biti privatizirani. Proces će teći kroz tri faze: realokacija sredstava i imovine, korporatizacija i komercijalizacija. Predviđeno je i dovršenje projekta "Power III".

S obzirom na orijentaciju liberalizacije tržišta električne energije i ulogu sektora uglja u energetici BiH, nužno je izvršiti restrukturiranje i dokapitaliziranje rudnika uglja, nakon čega će uslijediti njihova privatizacija. U sektoru gasa prioriteti su diverzifikacija izvora snabdijevanja gasom, širenje distributivne mreže, izgradnja podzemnih skladišta i uspostava internog tržišta za plin. Usvajanje politike razvoja naftne industrije i odgovarajućih zakona i propisa, kao i uspostava regulatornog tijela za naftu i plin, neophodni su preduvjeti za revitalizaciju i privatizaciju u ovom sektoru. Obuhvat naselja centralnim grijanjem će se proširiti, a tehnička efikasnost sistema će se povećati. Sistem utvrđivanja cijena energije će se zasnovati na ekonomskim cijenama i uključiti i troškove zaštite okoline. Potićaće se štednja energije i primjena obnovljivih i alternativnih izvora energije.

U periodu implementacije Srednjoročne razvojne strategije BiH – PRSP, revitaliziraće se i obnoviti ključni dijelovi **cestovne i željezničke mreže i infrastrukture**, pri čemu je ubrzanje izgradnje koridora Vc ključno opredjeljenje. Ojačaće se sistemi upravljanja, monitoringa i planiranja izgradnje i obnove cestovne infrastrukture i osigurati odgovarajući mehanizmi finansiranja, uključujući strana ulaganja i koncesije. Posebno u željezničkom saobraćaju, ekonomsku održivost treba podržati subvencijama, ali i reformom tarifne politike i unapređenjem marketinga. U zračnom i vodnom saobraćaju, najvažnije je obnoviti postojeće aerodrome i riječne luke u skladu sa međunarodnim standardima.

Za uspješan razvoj sektora **telekomunikacija**, neophodno je izgraditi informacijsku magistralu u BiH, kao i povezati je sa susjednim zemljama, povećati penetraciju u fiksnoj i mobilnoj telefoniji, te na Internetu. U mobilnoj telefoniji je potrebno uvesti sisteme treće generacije (3G/UMTS). I u ovom sektoru će se nastaviti sa aktivnostima na liberalizaciji tržišta telekoma.

Za poštanski sistem, suštinski je važno razviti nove djelatnosti, kao što su hibridna pošta, sorting središta, internet kiosci, kataloška prodaja i sl. I u oblasti elektronskih medija ključno je ojačati infrastrukturu, modernizacijom prijenosne mreže RTV signala i digitalizacijom RTV sistema.

Srednjoročna razvojna strategija je u **sektoru industrije** identificirala je kao prioritetne grane oblast drvne, tekstilne, kožarske, metalne i prehrambene industrije, te energetiku, turizam i informatičke tehnologije, i utvrdila niz mjera za restrukturiranje i modernizaciju industrije, jačanje konkurentnosti i izvoznih mogućnosti, unapređenje okruženja za poduzetništvo i tržišne transparentnosti. Mjere podrške ovim sektorima obuhvatiće: preuzimanje, odnosno usklađivanje domaćih propisa sa propisima EU, ukidanje carine na repromaterijale i opremu, pojednostavljenje carinske procedure i sistema, osiguranje jeftinije električne energije, unapređenje dostupnosti kreditnih sredstava i uspostava garantnih fondova, uspostava entitetskih fondova za potporu naučno-istraživačkom radu, te podrška poduzećima u usvajanju međunarodnih standarda.

U oblasti drvne industrije cilj je destimulisati izvoz trupaca i utvrditi internacionalno prepoznatljive strateške proizvode. U prehrambenoj industriji ključno je uspostaviti sistem za osiguranje sigurnosti hrane (HAACP), kao i službu za certifikaciju proizvoda životinjskog porijekla. Za preradu kože i obuće i industriju tekstila prioritetno je ubrzati uvođenje modernog menadžmenta i tehnologija i osposobiti institucije za kontrolu kvalitete. Unapređenje sistema menadžmenta i marketinga važno je i za metalnu industriju, kao i usvajanje međunarodnih standarda i propisa i uvođenje tehnika upravljanja kvalitetom. Za unapređenje razvoja turizma, potrebno je usvojiti strategiju razvoja turizma BiH i donijeti odgovarajuće zakone na nivou BiH, uključujući i Zakon o nacionalnim parkovima.

Protuminske aktivnosti u BiH moraju imati najviši prioritet da bi se ubrzala normalizacija života na što većem području zemlje. U predstojeće četiri godine nastaviće se rad na uklanjanju neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS), kao i na aktivnosti obrazovanja o opasnostima od mina (MRE – Mine Reduction Education), uz neophodno jačanje potrebnih kapaciteta.

U sektoru **informatičkih i komunikacijskih tehnologija** (IKT) nastaviće se proces preuzimanja relevantnih međunarodnih tehničkih standarda, kao i proces liberalizacije, uz uspostavu Vijeća CRA i transformaciju i modernizaciju telekom operatora. Izvršiće se zakonske izmjene potrebne da se omogući moderno elektronsko poslovanje (e-commerce). Svi nivoi vlasti u BiH uvešće sistem elektronskog rada sa građanima (e-government). Uspostaviće se sistem agencija za IKT i pokrenuti rad Akademske i istraživačke mreže BiH (Arnet), i Obrazovne mreže osnovnih i srednjih škola BiH (EduNet).

MEHANIZAM ZA IMPLEMENTACIJU I MONITORING SREDNJOROČNE RAZVOJNE STRATEGIJE BIH (PRSP)

Na temelju rada na pripremi Studije izvodljivosti koju je sačinila Evropska komisija (EK) i Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP), Vijeće ministara BiH je, zajedno sa entitetskim vladama, usvojilo Akcioni plan za realizaciju hitnih reformi (AP). Usvajanjem ovog plana, koji je realiziran u omjeru od 81 odsto, uveden je početni mehanizam monitoringa u implementaciji strateških dokumenata. U tom kontekstu, Vijeće ministara je pri Uredu Presjedavajućeg Vijeća ministara BiH formiralo Ured za koordinaciju ekonomskih istraživanja i monitoring implementacije Srednjoročne razvojne strategije BiH (Ured). Pored implementacije PRSP, Ured će igrati važnu ulogu u izradi makroekonomskih projekcija i analitičkih materijala potrebnih za proces integracije zemlje u EU.

Implementacija PRSP zadržat će iste elemente kao i u slučaju njegove pripreme. Najvažnije odluke bit će donošene u okviru Koordinacionog odbora za ekonomski razvoj i EU integracije. Na tehničkom nivou radit će se kroz radne grupe, koje su formirane u toku pripreme PRSP, a koje čine predstavnici državne i entitetskih vlada. Kao i u slučaju pripreme PRSP, predstavnicima civilnog društva bit će omogućeno da nastave djelovati u okviru radnih grupa za implementaciju PRSP. Ured će izvještavati vlade, parlament i javnost o rezultatima i toku implementacije PRSP, putem redovnih izvještaja o statusu implementacije njegovih akcionih planova i uspješnosti ostvarivanja ciljeva PRSP.

Indikatori

U cilju praćenja uspješnosti ostvarivanja ciljeva iz Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP) biti će potrebno pratiti trendove indikatora. U dokument PRSP su, uz pomoć UNDP, uključeni tzv. Milenijumski razvojni ciljevi i indikatori, prilagođeni uslovima u Bosni i Hercegovini. Da bi bilo moguće sistemski pratiti trendove indikatora bit će potrebno dodatno jačati kapacitete statističkih institucija. Zbog nepostojanja kapaciteta na strani vladinih institucija za praćenje svih potrebnih indikatora posebno je važno uspostaviti partnerski odnos s nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim institucijama kojima se planira povjeriti praćenje jednog broja indikatora. Bitno je istaći da će nedovoljno izgrađen sistem statistike u BiH, te s tim u vezi nepouzdanost podataka, predstavljati poseban problem kod monitoringa i evaluacije PRSP, a samim tim i Milenijumskih razvojnih ciljeva. Neki od indikatora do posebne važnosti za praćenje implementacije PRSP su: procenat stanovništva ispod linije siromaštva¹, stopa nezaposlenosti, procenat djece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem, stopa upisa u osnovnu i srednju školu, stopa upisa na visoko obrazovanje itd.

¹ Korištena je generalna linija siromaštva za BiH

Rizici za implementaciju Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP)

Implementacija Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP) zahtijevat će odlučnost vlada da očuvaju postignutu političku suglasnost u vezi sa sprovođenjem reformi. Obzirom da PRSP predviđa usvajanje i izmjenu velikog broja zakona i podzakonskih akata bit će neophodno ojačati vladine administracije na svim nivoima. Posebno je važno povećati efikasnost u radu parlamenata na svim nivoima. Očekuje se da će proces ubrzanja reformi donijeti kratkoročno povećanje nezaposlenosti, što bi moglo ugroziti proces reformi zbog mogućih socijalnih nemira. Očuvanje socijalnog mira u kratkom roku ovisit će od sposobnosti vlada da osiguraju socijalni program, koji bi ublažio negativne posljedice eventualnog povećanja nezaposlenosti u prve dvije godine implementacije strategije.

S obzirom na opadajuću inozemnu pomoć, BiH će se u narednom periodu morati osloniti na strane investicije, kao najvažniji izvor finansiranja budućeg razvoja. Međutim, investiciona kriza u svijetu koja još uvijek traje može također ugroziti ostvarivanje ciljeva u ovoj oblasti.

Konačno važna pretpostavka za uspješnu realizaciju Srednjoročne razvojne strategije BiH (PRSP) jeste osiguranje dodatne donatorske pomoći u vidu povoljnih kredita i grantova. Fokusiranje međunarodne zajednice na druge regije, ili nemogućnost vlade da ubijedi međunarodnu zajednicu u nastavak pružanja pomoći BiH, predstavljat će ozbiljnu teškoću za ostvarenje ciljeva PRSP.